Rautalammin perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Päivitetty 20.11.2026

Käsittely ja hyväksymistiedot täydennetään valmistelun yhteydessä

Luonnos 2027–2030: hyväksyvä toimielin ja päätöspäivä täydennetään

Sisällysluettelo

Sisällys

1. Johdanto 3

2. Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden taustaa 3

2.1 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kouluissa 4

2.3 Rautalammin perusopetuksen arvot tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tukena 7

3. Rautalammin perusopetuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen toimet 7

3.1 Kouluyhteisön tasa-arvo ja yhdenvertaisuusosaaminen 7

3.2 Rautalammin perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen kartoitus . 8

3.3 Toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi..... 11

3.4 Lasten oikeuksien toteutuminen kouluyhteisössä 13

3.5 Arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista 14

3.6 Tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta tiedottaminen..... 15

4. Lähteet ja valmisteluaineisto:..... 16

5. Liitteet..... 17

Liite 1: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysely vuosiluokille 1-3 17

Liite 2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysely vuosiluokille 4-9..... 21

1. Johdanto

Perusopetuksen tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä ehkäistä syrjintää ja eriarvoistumista. Turvallinen ja yhdenvertainen kouluyhteisö tukee oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö kuuluu koulun kaikkeen toimintaan: opetukseen, ohjaukseen, arviointiin, vuorovaikutukseen ja oppimisympäristöihin.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) velvoittaa oppilaitoksia edistämään sukupuolten tasa-arvoa ja ehkäisemään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Opetuksen ja oppimateriaalien tulee tukea lain tarkoitusta.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista, edistettävä sitä suunnitelmallisesti ja puututtava syrjintään. Suunnitelmassa huomioidaan lain mukaiset syrjintäperusteet: ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen sekä muu henkilöön liittyvä syy.

Tämä Rautalammin perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma ohjaa kouluyhteisön yhteistä työtä. Se kokoaa nykytilan arvioinnin, valitut kehittämistavoitteet, konkreettiset toimenpiteet ja niiden seurannan. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa, ja myös huoltajille varataan mahdollisuus tulla kuulluiksi. Suunnitelma koskee koulun toimintaa ja koulun järjestämää toimintaa.

Tässä suunnitelmassa kuvataan Rautalammin perusopetuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet sekä koulun nykytilan kartoituksesta johdetut kehittämiskohteet. Suunnitelmakausi 2027–2030 tarkoittaa kolmea lukuvuotta: 2027–2028, 2028–2029 ja 2029–2030. Toimenpiteiden toteutumista ja vaikutuksia arvioidaan vuosittain.

2. Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden taustaa

Lähtökohta tasa-arvo ja yhdenvertaisuuden edistämiselle koulussa tulee tasa-arvo ja yhdenvertaisuuslaeista. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) yhdenvertaisuus ja tasa-arvo on määritelty perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaaviksi periaatteiksi ja siinä on sitouduttu tasa-arvon edistämiseen useasta eri näkökulmasta.

- Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja

puoluepoliittisesti sitouttamatonta.

- Opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta ja edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä.
- Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissaan. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.
- Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.
- Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa omalla tavallaan.
- Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

2.1 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kouluissa

Tasa-arvolain mukaan oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelma laaditaan vuosittain tai enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelmassa kuvataan tasa-arvotilanne, tarvittavat edistämistoimet sekä aikaisempien toimien toteutuminen ja tulokset. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjä arvioi yhdenvertaisuuden toteutumista ja ryhtyy tarvittaviin toimiin sen edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi.

Oppilaitoskohtainen tasa-arvosuunnitelma sisältää selvityksen tasa-arvotilanteesta, tarvittavat edistämistoimet sekä arvion aiempien toimenpiteiden toteutumisesta ja tuloksista. Erityistä huomiota kiinnitetään opetuksen järjestämiseen, oppimiserojen ehkäisyyn, opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ja syrjinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Suunnitelman tavoitteita:

- jokaisen oppilaan turvallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistaminen
- syrjinnän, häirinnän, kiusaamisen ja epäasiallisen kohtelun ehkäiseminen
- sukupuolten tasa-arvon edistäminen
- sukupuolen moninaisuuden huomioiminen
- kaikkien oppilaiden yhdenvertaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen
- yhdenvertaisuuden toteutuminen opetuksessa, ohjauksessa ja arvioinnissa
- moninaisuuden arvostamisen vahvistaminen
- henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusosaamisen vahvistaminen.

Suunnitelma toimii koulun henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien yhteisenä työvälineenä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisessä. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja toimintaa kehitetään saadun palautteen sekä arvioinnin perusteella.

2.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman käsitteitä

Tasa-arvo

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus terminä viittaa samanarvoisuuteen eri ihmisryhmien välillä. Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Syrjintä

Yhdenvertaisuuslain mukaan syrjintää on:

Välitön syrjintä: Jotakuta kohdellaan kielletyn syrjintäperusteen nojalla huonommin kuin jotakuta muuta

Välillinen syrjintä: Näennäisesti puolueeton sääntö asettaa henkilöt todellisuudessa eriarvoiseen asemaan

Häirintä: Henkilön ihmisarvon loukkaamista kiellettyihin syrjintäperusteisiin liittyen siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Voidaan ajatella, että häirintä on yksi kiusaamisen muoto.

Seksuaalinen häirintä: Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä tai kaksimielisiä puheita
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevia huomautuksia tai kysymyksiä
- pornoaineiston esille asettamista
- seksuaalisesti virittäytyneitä yhteydenottoja tai toimintaa sosiaalisessa mediassa

- fyysistä koskettelua, seksuaalisviritteisiä ehdotuksia tai vaatimuksia
- seksuaalista väkivaltaa

Kohtuullisten mukautusten epääminen: Koulutuksen järjestäjä kieltäytyy tekemästä tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voisi saada koulutusta yhdenvertaisesti.

Käsky tai ohje syrjiä: esim. opettaja vihjaa oppilaille olemaan leikkimättä tietyn ryhmän edustajan kanssa.

Rasismi

Rasismi tarkoittaa ajattelu- ja toimintatapoja, joissa ihmisiä arvotetaan tai kohdellaan eriarvoisesti esimerkiksi ihonvärin, alkuperän tai oletetun kulttuurisen taustan perusteella. Se voi ilmetä tietoisina tai tiedostamattomina asenteina, syrjintänä, nimittelynä, rasistisina vitseinä tai rakenteellisina käytäntöinä. Rasismiin puututaan riippumatta siitä, onko tekijä tarkoittanut loukata.

Sukupuoli ja seksuaalisuus

Tasa-arvolain 3§ mukaan sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Mitä tässä laissa säädetään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä, sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.

Setan sivuilta löytyy tarkempaa sanastoa sukupuolten ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta.

https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/

Etninen tausta, kansalaisuus ja kieli

Etnisen identiteetin tunnusmerkkejä ovat syntyperä, kieli, nimet, sukulaisuus, asuinalue, tapakulttuuri, taloudelliset siteet, uskonto ja taide. Mikään edellä mainitusta ei kuitenkaan riitä etnisyyden kriteeriksi. Kansalaisuus taas tarkoittaa yksilön kuulumista juridisesti tietyn valtion yhteyteen. Ihmisellä on perustuslaillinen oikeus ylläpitää omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan.

Maailmankatsomus, sosioekonominen asema ja perhesuhteet

Maailmankatsomuksella tarkoitetaan uskontoa, uskonnottomuutta, mielipidettä ja vakaumusta. Maailmankatsomus on ihmiselle henkilökohtainen asia. Henkilön sosioekonomisen taustan määrittelemisessä huomioidaan muun muassa ammatti, mahdollisuus tehdä työtä, koulutustaso tai mahdollisuus toimia yhteiskunnassa.

Perhesuhteilla voidaan tarkoittaa yhden tai useamman vanhemman ja alaikäisen tai muuten tukea tarvitsevan (esim. vammainen täysi-ikäinen) suhdetta. Myös ikääntyneiden vanhempien ja työssäkäyvien aikuisten suhde on osa perhesuhteita.

2.3 Rautalammin perusopetuksen arvot tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tukena

Rautalammin perusopetuksen paikallisia arvoja ovat kunnioitus, sinnikkyys ja vastuuntunto. Oppilaskunta, henkilöstö ja huoltajat konkretisoivat arvot vuonna 2022 arjen toimintaohjeiksi. Näitä arvoja toteutetaan kuuntelemalla oppilaita, kohtelemalla heitä oikeudenmukaisesti, puuttumalla syrjintään ja varmistamalla jokaiselle tosiasiallinen mahdollisuus osallistua koulun toimintaan.

3. Rautalammin perusopetuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen toimet

3.1 Kouluyhteisön tasa-arvo ja yhdenvertaisuusosaaminen

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää henkilöstöltä yhteistä ymmärrystä syrjinnästä, häirinnästä, rasismista, sukupuolen moninaisuudesta ja yhdenvertaisesta kohtelusta. Kyselyissä esiin nousseet ulkonäön ja kehon kommentointi, rasistinen nimittely sekä epäselvyys aikuisten puuttumisesta osoittavat, että osaamista ja yhteisiä toimintatapoja tulee vahvistaa.

Oppilaille opetetaan ikätasoisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteitä, kehorauhaa, koskemattomuutta, rasismiin puuttumista sekä sitä, miten huolesta kerrotaan turvalliselle aikuiselle. Oppilaita rohkaistaan tunnistamaan syrjintää ja häirintää sekä toimimaan turvallisesti tilanteissa, joissa he itse tai toinen oppilas tarvitsee apua.

Henkilöstö tarkastelee säännöllisesti omia oletuksiaan ja toimintatapojaan sekä niiden vaikutusta oppilaiden kohtaamiseen, kannustamiseen ja osallistumiseen. Yhteinen koulutus ja työyhteisön keskustelut tukevat syrjivien tai stereotyyppisten käytäntöjen tunnistamista ja muuttamista. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö kuuluu kaikille koulun aikuisille.

3.2 Rautalammin perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen kartoitus

Matti Lohen koulun oppilaille toteutettiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyt vuonna 2026 erikseen vuosiluokille 1–3 ja 4–9. Kyselyt selvittivät koulussa viihtymistä, turvallisuutta, aikuiselta saatavaa tukea, syrjintää, aikuisten puuttumista, sukupuolten tasa-arvoa, häirintää ja yhdenvertaisuusteemojen käsittelyä. Kyselytulokset ovat nykytilan arvioinnin yksi lähde; niiden rinnalla hyödynnetään oppilaiden ja henkilöstön havaintoja sekä arjen tilanteista saatavaa tietoa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanne kartoitetaan säännöllisesti. Kyselyjen lisäksi oppilaita ja henkilöstöä kuullaan luokka- ja ryhmäkohtaisesti sekä tarkastellaan koulun arjessa esiin tulevia tilanteita. Kyselytuloksia käsitellään yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä ja henkilöstön kanssa, minkä jälkeen oppilaiden kanssa valitaan muutama tärkein kehittämiskohde. Seuraava laaja kartoitus ajoitetaan koulun vuosikelloon; tilannetta ja sovittujen toimien vaikutuksia arvioidaan vuosittain. Kartoituksen, kehittämiskohteiden valinnan sekä konkreettisten toimien ja niiden vaikutusten seurannan periaatteet perustuvat Opetushallituksen Sanoista tekoihin -oppaaseen.

Kartoituksessa tarkastellaan koulun arkea laajasti: opetuksen järjestämistä, oppimateriaaleja ja työtapoja, ohjausta ja oppiainevalintoja, oppimiseroja ja arviointia, ryhmäjakoja ja osallistumismahdollisuuksia sekä koulun tiloja, juhlia ja muita yhteisiä tilaisuuksia. Arvioinnissa huomioidaan esteettömyys, saavutettavuus ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset sekä se, voivatko käytännöt asettaa oppilaita eriarvoiseen asemaan suoraan tai välillisesti. Tarkastelussa huomioidaan myös tilanteet, joissa useat syrjintäperusteet vaikuttavat samanaikaisesti.

Tilannekuva muodostetaan useista lähteistä, kuten kyselyistä, oppilaiden ja huoltajien kuulemisesta, henkilöstön havainnoista sekä koulun arjen käytäntöjen tarkastelusta. Menetelmät valitaan ikä- ja kehitystason mukaan: nuorempien oppilaiden kanssa voidaan keskustella ja käyttää toiminnallisia menetelmiä, vanhempien kanssa kyselyitä ja matalan kynnyksen palautekanavia. Kuulemisessa varmistetaan, että erilaiset oppilaat voivat osallistua ja että myös vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden kokemukset tulevat näkyviin. Pelkkä kysely tai tilastotieto ei yksin riitä nykytilan arvioinniksi.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tulokset

Vuoden 2026 kyselyt ja tulosten tulkinta

Vuosiluokkien 1–3 kyselyn kaavioissa vastaajamäärät vaihtelevat kysymyksittäin noin 55–58 vastauksen välillä. Koulussa viihtymistä koskevassa kysymyksessä 49 % vastauksista kuvasi, että kouluun tullaan mielellään aina tai miltei aina; 16 % valitsi vaihtoehdon harvoin tai ei koskaan ja 31 % ei osannut sanoa. Turvalliseksi olonsa aina tai miltei aina koki noin 75 % vastauksista, noin 18 % kuvasi turvattomuutta silloin tällöin ja noin 7 % usein. Aikuisen puoleen huolissa kääntymisen kysymykseen noin 66 % vastasi kyllä, noin 11 % ei ja noin 23 % ei osannut sanoa. Osuudet on laskettu kysymyskohtaisten kaavioiden vastauksista ja pyöristetty. Lähteet: Matti Lohen koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyt 1.–3. ja 4.–9. luokat (2026). (Liite 2)

Vuosiluokilla 1–3 noin 12 % vastauksista kuvasi oppilaan kokeneen taustaan liittyvää syrjintää ja noin 2 % valitsi vaihtoehdon joskus; noin 86 % vastauksista oli kielteisiä. Noin 45 % vastauksista kertoi havainneensa toiseen oppilaaseen kohdistuvaa syrjintää. Aikuisten puuttumisen arvioissa noin 26 % vastauksista kuvasi aikuisten puuttuvan aina ja noin 32 % useimmiten; noin 25 % valitsi joskus, noin 4 % ei koskaan ja noin 14 % ei osannut sanoa. Luvut ovat kaavioista laskettuja kysymyskohtaisia osuuksia, ja vastaajamäärä vaihtelee.

Vuosiluokkien 4–9 kyselyraportissa on 87 kokonaisvastausta koskeva ilmoitus, mutta yksittäisissä kysymyksissä vastausmääräksi ilmoitetaan 75. Alla olevat prosentit koskevat raportissa näytettyjä kysymyskohtaisia vastauksia. Koulussa viihtymiseen vastasi aina tai miltei aina kyllä 49,3 %, harvoin tai ei koskaan 22,7 % ja ei osannut sanoa 28 %. Turvalliseksi olonsa aina tai miltei aina koki 76 %, turvattomuutta silloin tällöin 20 % ja usein 4 %. Aikuiselta sai huoliin tukea 61,3 %; 28 % vastasi ei ja 10,7 % ei osannut sanoa.

Taustaan liittyvää syrjintää koki itse 16 % vuosiluokkien 4–9 vastaajista; raportin kaaviossa 84 % valitsi muun vastausvaihtoehdon kuin ”Kyllä” (vaihtoehto on merkitty ”En”). Syrjintää toiseen oppilaaseen kohdistuvana oli havainnut 56 % ja 44 % ei ollut havainnut. Aikuisten puuttumisen arvioissa 25,3 % vastasi aina, 33,3 % useimmiten, 28 % joskus, 6,7 % ei koskaan ja 6,7 % ei osannut sanoa.

Sukupuoleen liittyvästä arjen kohtelusta 58,7 % arvioi koulussa olevan samat säännöt kaikille. Vastaajista 18,7 % kertoi eri sukupuolilla olevan usein eri säännöt, 14,7 % arvioi henkilökunnan kohtelevan sukupuolia välillä eriarvoisesti ja 8 % kuvasi sääntöjen eroavan miltei aina. Arvioinnin koki tasa-arvoiseksi 54,7 %; 29,3 % arvioi opettajien joskus arvioivan suorituksia eri tavoin sukupuolen mukaan ja 16 % kuvasi erilaista arviointia toistuvaksi. Puheenvuorojen ja mielipiteiden ilmaisun mahdollisuudet koki yhtä suuriksi 77,3 %; 22,7 % arvioi mahdollisuuksien eroavan.

Häirintää koskevat vastaukset edellyttävät erityistä huomiota. Vartaloa tai ulkonäköä oli kommentoitu ilkeästi 73,4 %:lle vastaajista vähintään kerran lukukauden aikana; 26,7 % ilmoitti tätä tapahtuneen useasti. Epämiellyttävää fyysistä koskettelua tai lähentelyä ilmoitti kokeneensa 26,7 % vähintään kerran lukuvuoden aikana. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa kiusaamista koulussa arvioi olevan 20 %; 46,7 % ei osannut sanoa. Seksuaalisen suuntautumisensa peittelyn tarvetta koki 8 % ja joskus 1,3 %. Avoimissa vastauksissa mainittiin rasistinen nimittely ja rasistiset vitsit sekä kokemuksia sukupuolten erilaisista säännöistä ja puheenvuoromahdollisuuksista. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioita käsiteltävän riittävästi arvioi 56 %, 14,7 % vastasi ei ja 29,3 % ei osannut sanoa. (Liite 3)

Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä koordinoi kyselyjen toteutusta ja tulosten käsittelyä. Henkilöstö, oppilaat ja huoltajat osallistuvat kehittämiskohteiden valintaan. Asiakirjaan kirjataan kuulemisten toteutustavat ja ajankohdat sekä se, miten saatu palaute vaikutti tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

3.3 Toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Toimintakohde ja tavoite	Keskeiset toimenpiteet	Vastuut, aikataulu ja seuranta
1. Turvallisuus, kertominen ja yhdenmukainen puuttuminen Tavoite: Oppilas kokee olonsa turvalliseksi ja tietää, kenelle voi kertoa huolesta. Aikuinen ottaa ilmoituksen vastaan ja puuttuu tilanteeseen johdonmukaisesti. Perustelu: 1.–3. luokista noin 45 % vastauksista kertoi syrjinnän havainnoinnista. Vuosiluokilla 4–9 vastaava osuus oli 56 %. Aikuiselle kertomisen ja puuttumisen vastauksissa on epävarmuutta.	Kerrataan luokissa yhteiset käyttäytymissäännöt ja sovitaan, miten syrjivään, rasistiseen ja loukkaavaan puheeseen puututaan. Harjoitellaan ikätasoisesti turvalliselle aikuiselle kertomista sekä sitä, miten aikuinen toimii ilmoituksen jälkeen. Sovitaan henkilöstölle yhteinen toimintatapa: tilanteen pysäyttäminen, osapuolten kuuleminen, asian kirjaaminen, huoltajayhteistyö, tuki ja seuranta. Varmistetaan, että myös välitunneilla ja koulun järjestämässä toiminnassa on oppilaiden tavoitettavissa oleva aikuinen.	Vastuut: Rehtori, yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä, opettajat ja muu henkilöstö. Aikataulu: Ohjeet ja ilmoittamisen tapa käsitellään lukuvuoden alussa. Henkilöstön toimintatapa käydään läpi vuosittain. Seuranta: Seuraavassa kyselyssä tarkastellaan turvallisuuden tunnetta, aikuiselle kertomista ja koettua puuttumista. Lisäksi seurataan, että tilanteille on nimetty vastuuhenkilö ja sovittu seuranta.
2. Tasapuolinen kohtelu opetuksessa, arvioinnissa ja vuorovaikutuksessa Tavoite: Oppilaat kokevat, että sääntöjä, ohjausta, arviointia ja puheenvuoroja koskevat periaatteet ovat oikeudenmukaisia sukupuolesta tai muusta taustasta riippumatta. Perustelu: Vuosiluokilla 4–9 vain 58,7 % arvioi sääntöjen olevan samat kaikille; 45,3 % vastasi, että arviointi voi	Käsitellään henkilöstön kanssa kyselyn tulokset ja tarkastellaan sääntöjen johdonmukaisuutta, palautetta, kurinpitoa ja arvioinnin perusteita. Seurataan luokissa puheenvuorojen jakautumista ja oppilaiden mahdollisuuksia osallistua. Käytetään lukuvuoden aikana tasa-arvoisen arjen tarkistuslistaa tai vertaisarviointia.	Vastuut: Rehtori ja kaikki opettajat; oppilaskunta ja luokkien oppilaat osallistuvat arviointiin. Aikataulu: Tulosten käsittely syyslukukaudella, arjen käytäntöjen tarkastelu lukuvuoden aikana ja koonti keväällä. Seuranta: Seuraavassa kartoituksessa tarkastellaan sääntöjen, arvioinnin ja puheenvuorojen koettua yhdenvertaisuutta. Henkilöstö

vaihdella sukupuolen mukaan ainakin joskus, ja 22,7 % koki puheenvuoromahdollisuuksien eroavan.	Keskustellaan oppilaiden kanssa, millaiset käytännöt tukevat kaikkien osallisuutta ja oikeudenmukaista kohtelua.	kirjaa arviointikierroksen havainnot ja sovitut muutokset.
3. Häirinnän, rasismin ja loukkaavan kohtelun ehkäisy Tavoite: Jokaisella oppilaalla on oikeus kehorauhaan, koskemattomuuteen ja turvalliseen koulupäivään. Häirintä, rasistinen puhe ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä kiusaaminen tunnistetaan ja niihin puututaan viipymättä. Perustelu: Vuosiluokilla 4–9 ilkeitä vartalo- tai ulkonäkökommentteja oli kokenut 73,4 % vastaajista ja epämiellyttävää koskettelua tai lähentelyä 26,7 %. Avoimissa vastauksissa mainittiin rasistinen nimittely ja vitsit.	Opetetaan ikätasoisesti kehorauhaa, koskemattomuutta, häirinnän tunnistamista ja turvallista toimintaa sekä rasismiin puuttumista. Varmistetaan, että oppilas tietää, kenelle seksuaalisesta tai sukupuoleen perustuvasta häirinnästä voi kertoa ja miten asia käsitellään. Tuetaan tilanteen kaikkia osapuolia ja seurataan, että häirintä tai syrjivä kohtelu päättyy. Huoltajille viestitään koulun ohjeiden mukaisesti. Käsitellään seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyviä teemoja ikätasoisesti ja turvallisesti.	Vastuut: Rehtori, luokanopettajat ja luokanohjaajat sekä koulun sovitun toimintamallin vastuuhenkilöt. Aikataulu: Teematunnit ja yhteiset käytännöt kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan; ilmoituksiin reagoidaan viipymättä. Seuranta: Seurataan ilmoitusten käsittelyä ja sovittuja jälkiseurantoja. Kyselyssä tarkastellaan kehoon kohdistuvia kommentteja, koskettelua, rasismia ja avun saamista.

Kehittämistoimet valitaan kartoituksessa havaittujen tarpeiden perusteella. Käsittelyyn nostetaan vakavat ja laajasti esiintyvät ongelmat, mutta kerrallaan voidaan keskittyä rajattuun määrään tärkeimpiä tavoitteita. Jokaiselle toimelle kirjataan selkeä tavoite, toteutus, vastuuhenkilö tai vastuutaho, aikataulu, tarvittavat resurssit sekä seurannan tapa ja arviointiperuste. Toimien tulee olla riittävän konkreettisia, jotta niiden eteneminen ja vaikutus voidaan todentaa. Koulun johto tukee toimeenpanoa ja varaa työlle tarvittavat rakenteet.

3.4 Lasten oikeuksien toteutuminen kouluyhteisössä

Koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö pohjautuu YK:n lasten oikeuksien sopimukseen. Kaikessa toiminnassa huomioidaan lapsen edun ensisijaisuus sekä lapsen oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen, hyvinvointiin ja kehittymiseen. Oppilaiden hyvinvointia, turvallisuutta ja oppimista arvioidaan kaikissa koulun toimintatavoissa. Koulun tulee tukea jokaisen oppilaan kokonaisvaltaista oppimista tarjoten turvallisen oppimisympäristön, tarvittavan oppimisen tuen ja mahdollisuuden kehittää omia vahvuuksiaan. Kiusaamiseen, syrjintään, häirintään ja väkivaltaan puututaan viipymättä seuraamustaulukon, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sekä kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta oppilaiden suojaamiseksi tehdyn suunnitelman pohjalta.

YK:n lasten oikeuksien sopimus turvaa kaikille alaikäisille oikeuden suojeluun, huolenpitoon, kehitykseen, yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. Toimintaamme ohjaavat lapsen oikeus koulutukseen, turvalliseen oppimisympäristöön, syrjimättömään kohteluun, oman mielipiteen ilmaisuun ja kuulluksi tulemiseen sekä lapsen edun ensisijaisuus kauttaaltaan kaikessa toiminnassamme.

Oppilaat osallistetaan koulun toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen esimerkiksi seuraavan lukuvuoden lukuvuosisuunnitelman laadinnassa (esimerkiksi lukuvuoden teemaa pohdittaessa). Matti Lohen koulun kaikki oppilaat kuuluvat oppilaskuntaan ja jokaiselta luokalta on edustajansa läpi lukuvuoden aktiivisesti toimivan oppilaskunnan hallituksessa. Oppilaskunta järjestää erilaisia tempauksia/tapahtumia ja pyrkii vaikuttamaan kouluyhteisön hyvinvointiin tuoden oppilaiden äänen kouluyhteisön kehittämiseen. Matti Lohen koulun yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä on oppilasedustus.

Oppilaiden osallisuus näkyy myös erilaisten kyselyiden pohjalta tehdyissä toimenpiteissä. Koulussamme toteutetaan lukukausittain kiusaamis- ja työrauhakysely. Vuosittain toteutetaan kouluruoka-, päihde- ja lukuvuoden palautekyselyt. Joka toinen vuosi toteutetaan kouluterveys- ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyt. Edellä mainittujen kyselyiden tulosten pohjalta tehtäville toimenpiteille on tehty suunnitelma.

Jokaisella oppilaalla on oikeus tulla kohdatuksi omana arvokkaana itsenään. Koulu pyrkii edistämään yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää kaikissa toiminnoissaan. Yläkoulun oppilaat ovat pitäneet rasismin vastaisia oppitunteja ja eri oppiaineissa on tehty koulun käytäville rasismin ja syrjinnän vastaisia julisteita. Opettajien joukosta valitaan kansainvälisyys- ja monikulttuurisuustöihin vastuutoimijat, joiden tehtävänkuvaan kuuluu kansainvälisyysprojektit sekä koulun toimintakulttuurin kehittämistä siten, että eri kulttuurit tulevat näkyviin. Lisäksi he tukevat muuta henkilöstöä kielitietoisuuden ja eri kulttuurien huomioon ottamiseen. Lisäksi opettajista valitaan kiusaamisen

vastaiseen työhön toimijat, jotka tukevat opettajia kiusaamistilanteiden selvittelyssä, laativat kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman ja vuosikellon sekä kiusaamisen vastaisen ohjelman. Näiden toimien tarkoitus on vahvistaa lapsen oikeuksia sekä kiinnittää koulutyössä huomio etenkin heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiryhmiin.

Oppilaat osallistuvat aktiivisesti myös lasten oikeuksien tietoisuuden kasvattamiseen. Rautalammin perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan perusopetuksessa toteutetaan vuosittain yhteistyössä yläkoulun yhteiskunnallisten ja katsomusaineiden ryhmien kanssa kasvatusprojekti, jossa kaikille perusopetuksen oppilaille annetaan tietoa lasten oikeuksista (yhdeksäsluokkalaiset ovat pitäneet marraskuussa lasten oikeuksien päivän tienoilla suunnittelemansa oppitunnin vuosiluokille 1–8). Lisäksi yläkoulun elämänkatsomustiedon oppiaineessa on toteutettu pienimuotoinen tutkimusprojekti aiheesta painopisteen hieman vaihtuessa vuosittain esimerkiksi haastattelututkimuksen muodossa.

Oppilaiden osallistumista suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tuetaan koko prosessin ajan. Edustuksellisen vaikuttamisen lisäksi järjestetään arkeen sopivia tapoja kertoa näkemyksiä, kuten luokkakeskusteluja, pienryhmiä, palautekyselyitä tai anonyymejä kanavia. Henkilöstö ja huoltajat osallistuvat suunnitelman valmisteluun ja arviointiin, ja kouluyhteisölle kerrotaan, miten saatu palaute on vaikuttanut valittuihin tavoitteisiin ja toimiin.

3.5 Arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista

Aiemmassa suunnitelmassa tavoitteena oli rohkaista oppilaita kertomaan huolistaan ja vahvistaa tasa-arvoista kohtelua. Vuoden 2026 kyselyissä 1.–3. luokista noin 66 % ja 4.–9. luokista 61,3 % vastasi voivansa kääntyä aikuisen puoleen huolissa. Tämä osoittaa, että aikuisen tuen saatavuus on monelle oppilaalle olemassa, mutta vastausten perusteella osa oppilaista ei tiedä kenelle kertoa tai ei koe voivansa kertoa. Aikuisten puuttumisen koettiin tapahtuvan aina tai useimmiten 1.–3. luokkien vastauksissa noin 58 %:ssa ja 4.–9. luokkien vastauksissa 58,6 %:ssa. Lukuja tulee seurata ja varmistaa, että jokainen ilmoitus käsitellään johdonmukaisesti.

Vuoden 2026 kyselyn sukupuolten välisiä sääntöjä, arviointia ja puheenvuoroja koskevat tulokset osoittavat kehittämistarpeen. Aiemman suunnitelman toimenpiteiden toteutumisesta ei tässä aineistossa ole riittävää dokumentoitua näyttöä, joten niiden toteutumista ei voida todeta pelkkien kyselytulosten perusteella. Seuraavassa arvioinnissa kirjataan erikseen tehdyt toimet, toteutusajankohta, osallistujat ja havaittu vaikutus.

Vuosittaisessa arvioinnissa kirjataan tavoitteittain, mitä tehtiin, ketkä osallistuivat, mitä havaittiin ja millaisia muutoksia toimilla saatiin aikaan. Toteutuneiden toimien lisäksi arvioidaan, edistivätkö ne yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Jos tavoite ei etene tai haitallinen käytäntö jatkuu, selvitetään syyt ja tarkennetaan toimenpidettä, vastuuta tai aikataulua. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään seuraavan lukuvuoden suunnittelussa.

3.6 Tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta tiedottaminen

Hyväksytystä suunnitelmasta tiedotetaan henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja soveltuvin osin yhteistyötahoille. Oppilaille esitellään ikätasoisesti tavoitteet, käytännön toimet ja se, kenelle syrjinnästä tai häirinnästä voi kertoa. Suunnitelma julkaistaan koulun verkkosivuilla saavutettavassa muodossa ja perehdytetään henkilöstölle.

Suunnitelman toteutuminen ja vaikutukset arvioidaan vähintään vuosittain osana koulun toimintasuunnittelua. Seuraava laaja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen kartoitus ajoitetaan sovitun enintään kolmivuotisen suunnittelujakson mukaisesti. Suunnitelma päivitetään vuosittain tai viimeistään kolmen vuoden kuluttua hyväksymisestä; suunnitelmakauden 2027–2030 aikana arvioidaan vuosittain tavoitteiden etenemistä ja tarkennetaan toimia tarpeen mukaan.

Suunnitelma ohjaa koulun jokapäiväistä toimintaa ja liittyy lukuvuoden suunnitteluun, henkilöstön perehdytykseen ja sovittuihin seurantakäytäntöihin. Rehtori ja koulun johto huolehtivat työn etenemisestä ja osoittavat selkeän tukensa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäville toimintatavoille. Henkilöstölle, oppilaille ja huoltajille kerrotaan toimenpiteistä ja seurannan tuloksista ymmärrettävässä ja saavutettavassa

Lapsen oikeuksien toteutumista arvioidaan osana suunnitelman vuosittaista seurantaa. Havaittuihin puutteisiin puututaan ja sovittuja toimia tarkennetaan tarpeen mukaan.

4. Lähteet ja valmisteluaineisto:

Opetushallitus (2025). Sanoista tekoihin – opas toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun koulussa. https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/sanoista-tekoihin-opas-toiminnalliseen-tasa-arvo-ja

Tasa-arvo-ja yhdenvertaisuuskysely 1.-3. luokat. Matti Lohen koulu.2026

Tasa-arvo-ja yhdenvertaisuuskysely 4-9. luokat. Matti Lohen koulu.2026

Rautalammin kunnan toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2025-2029

Rautalammin perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023-2026

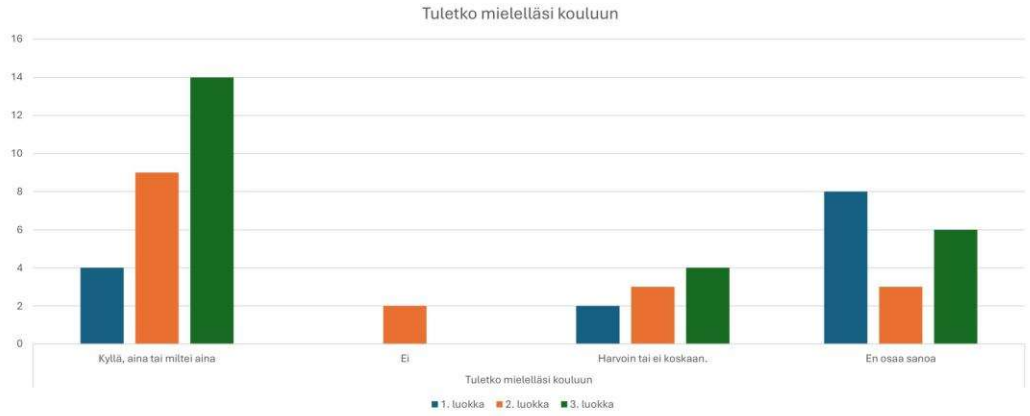
Koulutyötä ohjaavat asiakirjat ja toimintamallit Matti Lohen koululla

5. Liitteet

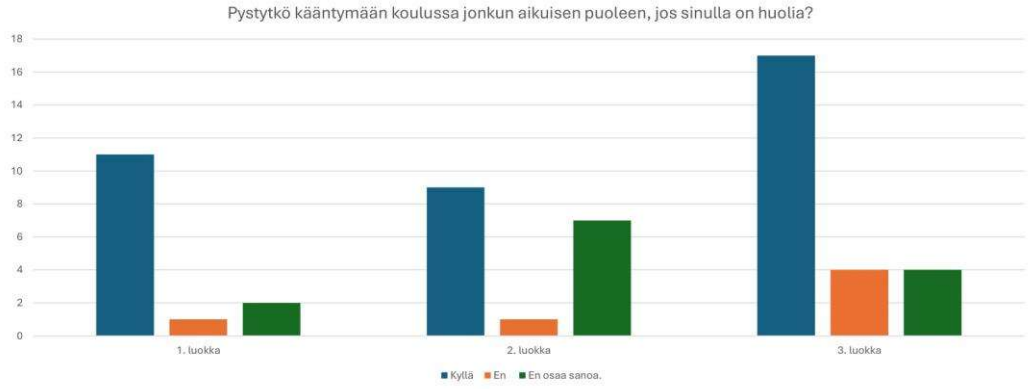
Liite 1: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysely vuosiluokille 1-3

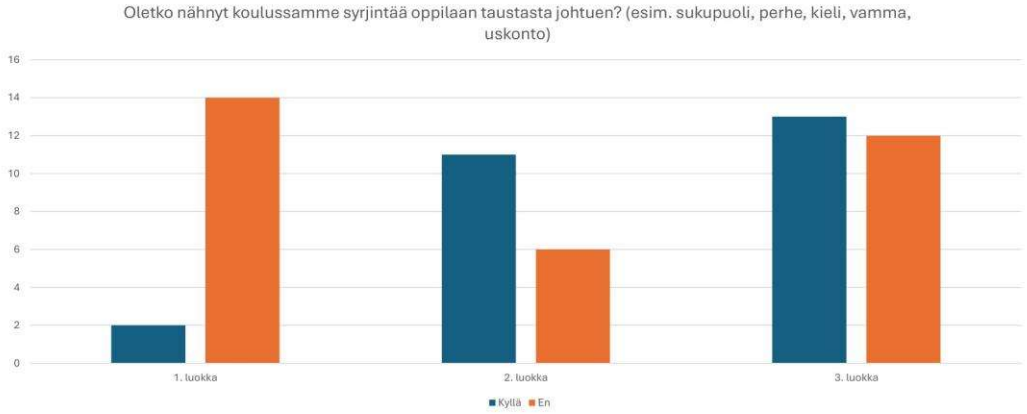
Tuletko mielelläsi kouluun

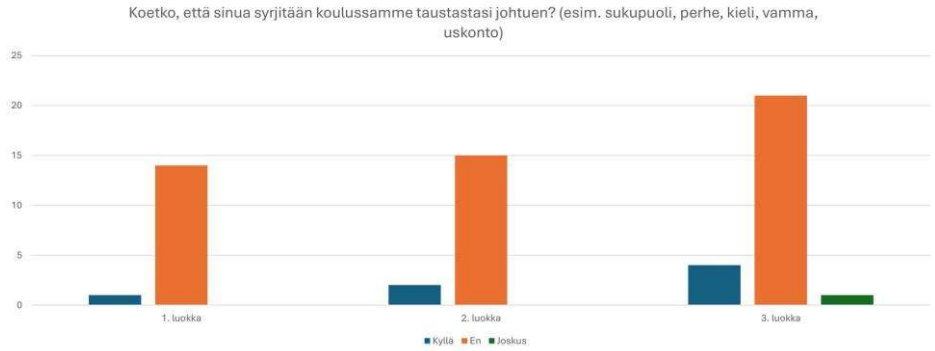
Pystytkö kääntymään koulussa jonkun aikuisen puoleen, jos sinulla on huolia?

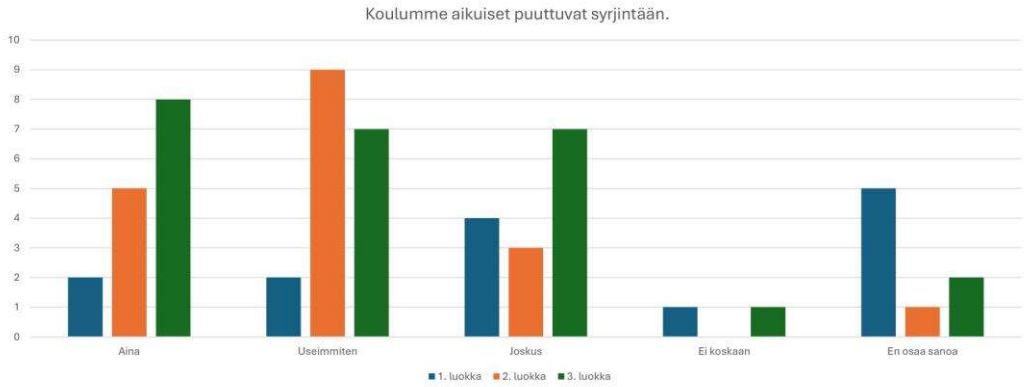
Oletko nähnyt koulussamme syrjintää oppilaan taustasta johtuen? (esim. sukupuoli, perhe, kieli, vamma, uskonto)

Koetko, että sinua syrjitään koulussamme taustastasi johtuen? (esim. sukupuoli, perhe, kieli, vamma, uskonto)

Koulumme aikuiset puuttuvat syrjintään.

Liite 2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysely vuosiluokille 4-9

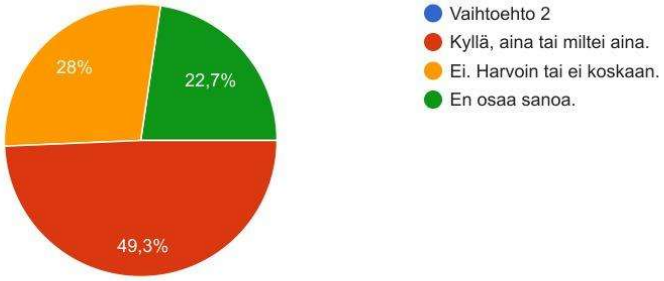
yhdenvertaisuuskysely S

87 vastausta

Julkaise tiedot

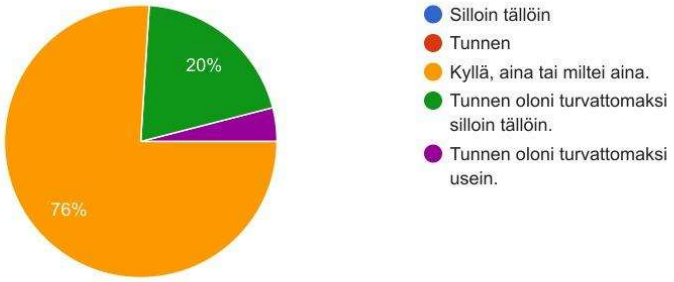
1. Tuletko mielelläsi kouluun? Kopioi

75 vastausta

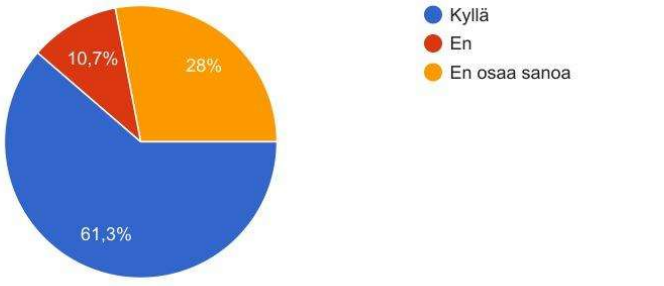
2. Tunnetko olosi turvalliseksi koulussa? Kopioi

75 vastausta

3. Pystytkö kääntymään koulussa jonkun aikuisen puoleen, jos sinulla on huolia? Kopioi

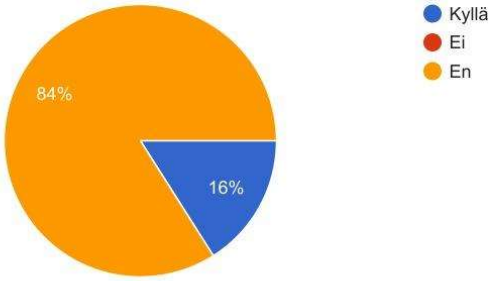
75 vastausta

4. Koetko, että sinua syrjitään koulussamme taustastasi johtuen ? (esim. sukupuoli, perhe, kieli, vamma, uskonto)

Kopioi

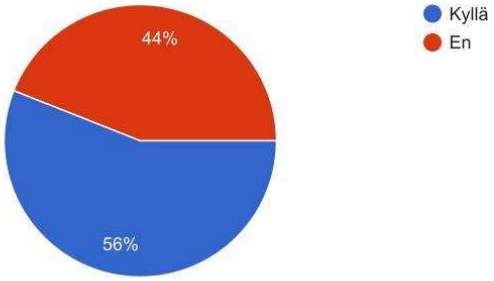
75 vastausta

5. Oletko nähnyt koulussamme syrjintää oppilaan taustasta johtuen? (esim. sukupuoli, perhe, kieli, vamma, uskonto)

Kopioi

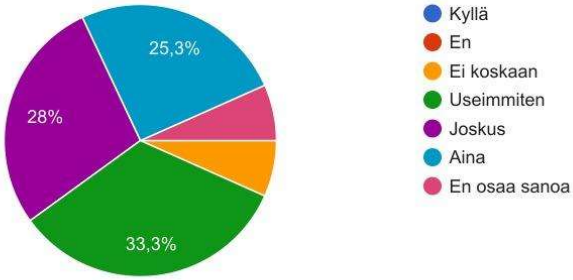
75 vastausta

6. Koulumme aikuiset puuttuvat syrjintään

Kopioi

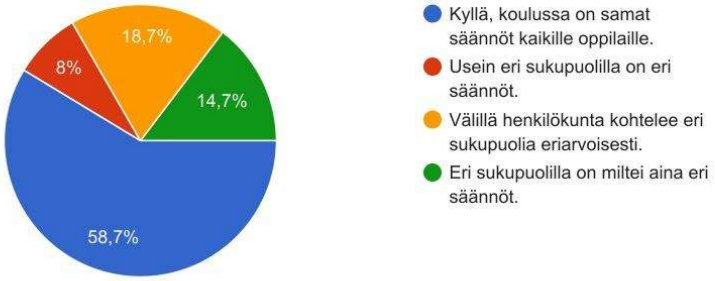
75 vastausta

7. Henkilökunta kohtelee oppilaita samalla tavalla sukupuolesta riippumatta.

Kopioi

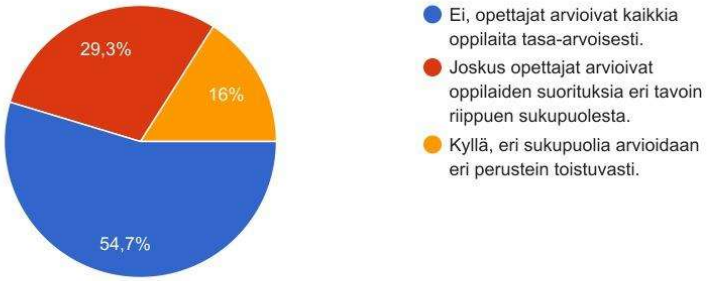
75 vastausta

8. Arvioivatko opettajat eri sukupuolten suorituksia eri perustein?

Kopioi

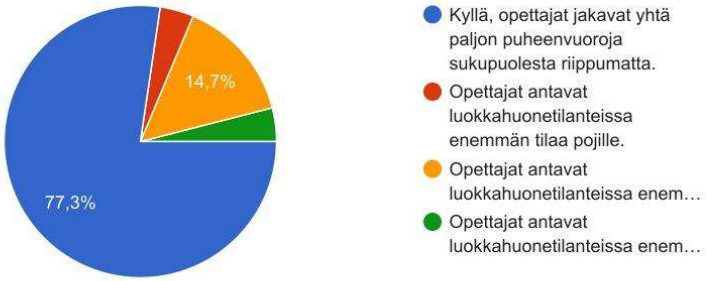
75 vastausta

9. Saavatko eri sukupuolet luokassa yhtä paljon mahdollisuuksia ilmaista itseään ja mielipiteitään?

Kopioi

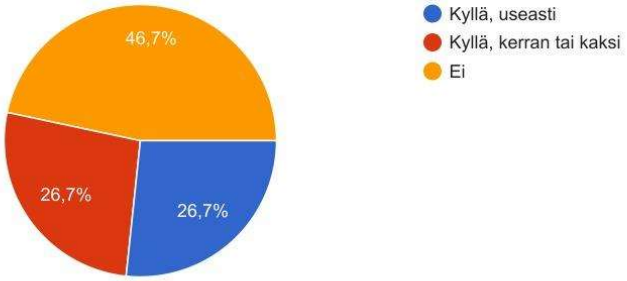
75 vastausta

10. Onko vartaloasi tai ulkonäköäsi kommentoitu ilkeästi tämän lukukauden aikana?

Kopioi

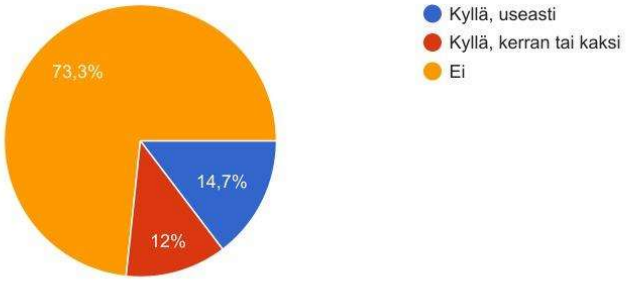
75 vastausta

11. Onko sinua fyysisesti koskettu tai lähennelty epämiellyttävällä tavalla tämän lukuvuoden aikana?

Kopioi

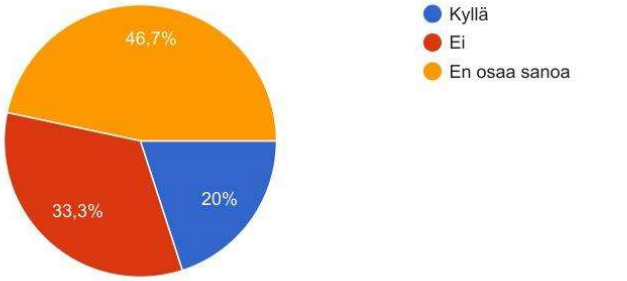
75 vastausta

12. Kiusataanko koulussamme oppilaita heidän seksuaalisen suuntautumisen vuoksi?

Kopioi

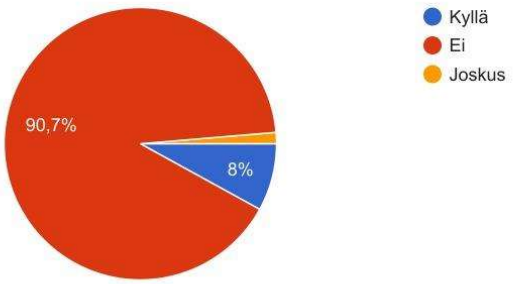
75 vastausta

13. Koetko, että sinun tulee peitellä omaa seksuaalista suuntautumistasi koulussa?

Kopioi

75 vastausta

Jos koet, että oppilaiden kohtelu vaihtelee heidän taustastaan johtuen, anna tästä esimerkki tai esimerkkejä:

75 vastausta

.

En tiedä

En koe

Ei

en koe

En

En tiiä

en tiedä

,

Ei ole

E

En tiiä

opet on kivempiä

En ole tässä ny mitää huomannu

En osaa sanoa

ei

Häh en ymmärrä

.

esim haukkumista ihon värin takia

Ok

Nimitelteluä

en tii

Djbdkfbfdödbfjff

En koe näin

en tiiä

aina joka kerta

Ee

pojilla on enemmä vapautta. luokasta he saa poistua millon vaan mutta me tytöt ei.

.....

opettajat olisivat huelehivaisempia

en osaa sanoa tai en tiiä..?

en tiedä miten

en oo

En tti

Eeee ny sentää

Maahanmuuttajat saavat puhua enemmän ja kovempaa tunneilla

Kebab

EN TII

vapaala olaan kavereita mutta koulussa minua kiusataan.

en osaa selittää

en ole kokenut

en koe tälläista enkä tiedä tämmöisestä

Mi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su

Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan ÑanMi Pan su su sum su su su Mi Pan yakakus Ñan Ñan Ñan

Haukutaan tummaksi ja n sanalla ja rasistisia vitsejä

Ei ole

rasismi

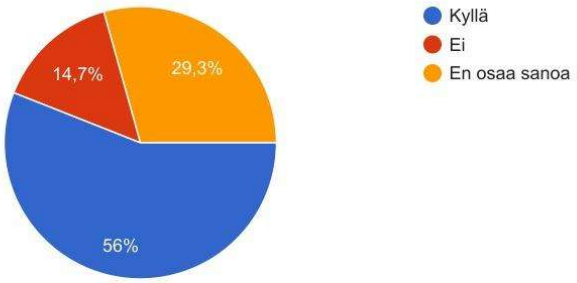
-

?

14. Koulussamme käsitellään riittävästi tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä käsitteitä ja asioita.

Kopioi

75 vastausta

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä. - Ota yhteyttä lomakkeen omistajaan - Käyttöehdot - Tietosuojakäytäntö

Näyttääkö lomake epäilyttävältä? Ilmoita

Google Forms